STOP GEWELD TEGEN VROUWEN

Actiepunten voor een gecoördineerde en effectieve aanpak van gendergerelateerd geweld

Orange the World

Gendergerelateerd geweld vindt overal op allerlei manieren plaats

Gendergerelateerd geweld is de meest voorkomende vorm van geweld in de wereld. Eén op de drie vrouwen krijgt in haar leven te maken met psychisch, fysiek of seksueel geweld. In Nederland is dat zelfs 45%.

Gendergerelateerd geweld kan allerlei vormen aannemen, zoals straatintimidatie, stalking, aanranding, verkrachting, fysiek geweld, psychisch geweld, psychische controle, financiële controle, seksuele intimidatie en femicide.

Gendergerelateerd geweld vindt op alle plekken in de samenleving plaats. Niet alleen achter de voordeur, maar bijvoorbeeld ook op straat, op het werk, in het onderwijs, bij sportclubs, in studentenverenigingen, in de horeca, in de zorg, in het OV, op festivals, op het strand, bij religieuze instellingen en in cyberspace. En niet alleen in grote steden, zoals sommigen denken. Ook in kleinere gemeenten en meer rurale gemeenten vindt gendergerelateerd geweld plaats. Overal daar waar mensen met elkaar omgaan komt gendergerelateerd geweld voor.

Gendergerelateerd geweld raakt allerlei verschillende groepen, door alle lagen van de bevolking en inkomensgroepen heen. Vrouwen en meisjes, lesbische vrouwen, homomannen, transgender personen, intersekse personen, non-binaire personen, queer personen, en soms ook mannen en jongens. En onder hen witte en zwarte mensen, migranten, vluchtelingen, sekswerkers, mensen met een beperking, ouderen, jongeren en kinderen. Als zij in een positie van afhankelijkheid verkeren, zijn zij vaak extra kwetsbaar voor geweld.

Er is hier bewust gekozen voor de term gendergerelateerd geweld. Dit betekent geweld tegen mensen die zich niet houden aan het gangbare, traditionele gedrag dat gekoppeld wordt aan vrouwelijkheid en mannelijkheid. Dit geweld wordt vooral gebruikt tegen vrouwen en meisjes, waaronder lesbische vrouwen en trans vrouwen, maar ook tegen non-binaire en intersekse personen en tegen homomannen en cis-heteromannen die gezien worden als niet mannelijk genoeg.

Gendergerelateerd geweld is geweld dat samenhangt met iemands gender, genderidentiteit of seksuele geaardheid, en onderscheidt zich daarmee van bijvoorbeeld oorlogsgeweld, politiegeweld, moord voor financieel gewin en geweld in het criminele circuit. Zo worden er bijvoorbeeld meer mannen dan vrouwen vermoord in Nederland volgens de jaarlijkse cijfers, maar betreffen moorden op mannen meestal afrekeningen in het criminele circuit of andere vormen van geweld gepleegd door mannen, terwijl het overgrote deel van de moorden op vrouwen wordt gepleegd door haar partner of ex-partner. Ook bijna altijd mannen.

De huidige aanpak van gendergerelateerd geweld in Nederland staat zowel wat betreft de middelen die erin worden geïnvesteerd als wat betreft de coherentie en aansturing ervan op geen enkele manier in verhouding met de ernst en omvang van het probleem. Er is structureel te weinig aandacht voor en er worden structureel te weinig middelen aan besteed.

Dit is een inventarisatie van politieke actiepunten vanuit een breed scala aan maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met het voorkomen en aanpakken van gendergerelateerd geweld. De punten zijn bedoeld om op te nemen in een komend regeerakkoord, zodat in de komende jaren geïnvesteerd wordt in effectief beleid, dat recht doet aan een maatschappelijk en structureel probleem waar een zeer groot deel van de Nederlandse bevolking mee te maken krijgt.

Organisaties die zijn geraadpleegd zijn:

- Amnesty International
- Atria
- Blijf Groep
- College voor de Rechten van de Mens
- Emancipator
- Fairspace
- Landelijk Netwerk Veilig Thuis
- Rutgers
- Unie van Soroptimistclubs
- Sterk Huis
- Transgender Netwerk Nederland
- UN Women Nederland
- Vereniging voor Vrouw en Recht Clara Wichmann
- Women Inc.

Huidige situatie: fragmentarisch, beperkt en tijdelijk beleid

Nederland heeft op 18 november 2015 het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul) geratificeerd. Het trad voor Nederland op 1 maart 2016 in werking. In 2020 werd een eerste rapport opgesteld door een onafhankelijke commissie, GREVIO, naar de naleving van het Verdrag in Nederland.[1] Hierin werd onder andere opgemerkt dat het in Nederland ontbreekt aan coherente coördinatie en gendersensitiviteit van beleid om gendergerelateerd geweld te voorkomen en bestrijden.

Ook heeft Nederland de Conventie voor de Rechten van de Vrouw van de Verenigde Naties (VN)[2] geratificeerd, waarin het bestrijden van gendergerelateerd geweld een aspect is. Daarnaast heeft Nederland zich in 2015 gecommitteerd aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDGs) van de VN voor 2030, waaronder doel 5, gendergelijkheid[3]. Hieronder vallen onder andere 'Alle vormen van geweld tegen vrouwen en meisjes in de openbare en de privésfeer uitroeien, ook inzake vrouwenhandel en seksuele en andere soorten uitbuiting' en 'Uit de wereld helpen van alle schadelijke praktijken, zoals kind-, vroege en gedwongen huwelijken en vrouwelijke genitale verminking'. Helder is uit de rapporten rond de SDGs dat Nederland nog veel werk te verzetten heeft om haar doelen voor 2030 te halen, onder andere op het gebied van bestrijden van gendergerelateerd geweld.

Hoewel er de afgelopen jaren meer aandacht is gekomen voor de bestrijding van gendergerelateerd geweld, onder andere door de opkomst van de #MeToo beweging, de aandacht voor de jaarlijkse Orange the World campagne tegen geweld tegen vrouwen en meisjes, en diverse schandalen rond seksuele intimidatie en geweld in de media zoals rond The Voice, is de aanpak nog altijd gefragmenteerd en wordt gekenmerkt door kortdurende programma's met een beperkt mandaat en zonder structurele financiële basis.

Verschillende vormen van geweld vallen onder verschillende ministeries. De aanpak van geweld achter de voordeur valt onder VWS, femicide en wetswijzigingen vallen onder J&V, geweld op de werkvloer onder SZW, het beleid rond vluchtelingen die gendergerelateerd geweld meemaken valt onder Binnenlandse Zaken en preventie is een zaak voor OCW. Dit terwijl de zorg voor opvang van mensen die geweld meemaken een regionale of lokale kwestie is. Naast de versnippering bij politieke aansturing op nationaal en regionaal/lokaal niveau wordt er ook nog te weinig uitgewisseld tussen hulpinstanties.

Van 2018 tot 2021 bestond het programma 'Geweld hoort nergens thuis', dat daarna is opgevolgd door 'Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming'. Dit programma stelt nog te veel het kind centraal en benoemt een gendersensitieve aanpak niet.

Op het gebied van bestrijding van straatintimidatie werd in 2018 het programma Veilige Steden ingesteld, waar medio 2022 15 gemeenten in Nederland aan deelnamen. Dit programma heeft in 2023 een doorstart gekregen en momenteel doen er 16 gemeenten aan mee, van de 342. Dat is minder dan 5% van de Nederlandse gemeenten.

Sinds 2000 bestaat het instituut Nationaal Rapporteur mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen. Sinds 2022 vervult Conny Rijken deze functie. De Nationaal Rapporteur onderzoekt de aard en omvang van mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen in Nederland. De rapporten van het instituut leveren belangrijke informatie op voor de aanpak hiervan, maar het mandaat van de Nationaal Rapporteur is beperkt tot specifieke vormen van gendergerelateerd geweld en zij heeft geen bevoegdheden om de aanpak aan te sturen of te coördineren.

Voorts werd in 2022 Mariette Hamer aangesteld als onafhankelijk Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, voor een eerste periode van drie jaar, gelijklopend met de toenmalige kabinetsperiode. Met de opdracht om aanjager te zijn van het maatschappelijk gesprek en boegbeeld van de gewenste cultuurverandering. In 2023 werd mede met haar adviezen een Nationaal Actieprogramma seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld gepresenteerd door de ministeries van OCW,

---

1 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/01/20/grevios-evaluatierapport

2 https://wetten.overheid.nl/BWBV0002909/1991-08-22

3 https://unric.org/nl/duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen/sdg-5/

SZW, VWS en J&V. Dit programma is tot stand gekomen met input van diverse stakeholders: experts, professionals en ervaringsdeskundigen.

Er is de afgelopen periode zowel in het kader van het Nationaal Actieprogramma als door de activiteiten van de Regeringscommissaris veel in gang gezet. Het maatschappelijk gesprek dat op gang is gekomen beperkt zich niet tot seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, maar erkent genderongelijkheid als voedingsbodem voor alle vormen van geweld en grensoverschrijdend gedrag. Het is belangrijk dat we wat in gang is gezet de komende kabinetsperiode verder uitbouwen en aan elkaar verbinden, door de aanpak van gendergerelateerd geweld in den brede onderdeel te maken van het mandaat van de Regeringscommissaris, waarbij overigens de bestrijding van seksueel geweld niet uit het oog mag worden verloren. Daarbij horen ook aanvullende structurele financieringslijnen.

Een ander probleem is dat het veel te weinig over preventie gaat. De olifant in de kamer wordt zelden benoemd: gendergerelateerd geweld is in feite niet een vrouwenprobleem maar een mannenprobleem. Mannen zijn in het overgrote deel van de gevallen de daders van gendergerelateerd geweld. Het aanpakken van toxische masculiniteit en schadelijke stereotypen rond mannelijkheid, en het betrekken van mannen en jongens als onderdeel van de oplossing, is van essentieel belang om gendergerelateerd geweld te voorkomen en bij de wortel aan te pakken.

In onderstaande punten worden diverse concrete adviezen geboden die de aanpak rond gendergerelateerd geweld kunnen verbeteren, waarbij meer coherentie, coördinatie, investering, uitwisseling en een structurele cultuurverandering een belangrijke rol spelen.

Alle punten op een rijtje

Coherent, gecoördineerd, structureel, congruent en gendersensitief beleid

- Zorg voor samenhang en coördinatie tussen ministeries, gemeenten en organisaties
- • Zorg voor permanente coördinatie van de bestrijding van alle vormen van gendergerelateerd geweld
- Maak het beleid gendersensitief
- Zorg voor structurele meerjarige financiering van de preventie en aanpak van gendergerelateerd geweld
- Maak mannen en jongens onderdeel van de oplossing
- Zorg voor een integrale en structurele preventie van gendergerelateerd geweld
- Zorg dat de overheid, instanties, grote werkgevers, media en andere belangrijke instituties hun zaken op orde hebben
- Ondersteun gemeenten en regio's bij de uitvoering van hun verantwoordelijkheden
- Zorg dat ook kleinere gemeenten en gemeenten verder buiten de Randstad aanhaken
- Investeer in het bestrijden van gendergerelateerd geweld in de Caribische gebieden van het Koninkrijk

Wettelijke maatregelen

- Neem de Wet seksuele misdrijven aan in de Eerste Kamer en implementeer de wet
- Maak psychisch geweld strafbaar
- Maak een wettelijk kader voor de afweging van veiligheid in het kader van beslissingen over gezag en omgang
- Ratificeer het Verdrag van Istanbul in Caribisch Nederland
- Steun een bindende en omvattende Europese richtlijn tegen gendergerelateerd geweld
- Decriminaliseer sekswerk
- Decriminaliseer abortus

Bewustwording, voorlichting en onderwijs

- Investeer in grootschalige bewustwordingscampagnes en educatieve programma's op scholen en in gemeenschappen
- Onderzoek de effectiviteit van campagnes en herhaal deze regelmatig, met een handelingsperspectief
- Maak kwalitatief hoogstaande seksuele vorming verplicht in het onderwijs

Onderdelen voor educatieve programma's

- Stimuleer bewustwording over klassieke rolpatronen in samenhang met geweld
- Stimuleer bewustwording over herkennen van tekenen van geweld
- Geef seksuele voorlichting met focus op relationele vorming
- Stel seksueel welzijn en seksueel plezier centraal in seksuele vorming
- Creëer (online) mogelijkheden voor gesprek onder jongeren over consent
- Ondersteun ouders bij seksuele vorming

Capaciteiten van betrokken instanties en professionals

- Vergroot de kennis over gendergerelateerd geweld in de hele familierechtelijke keten
- Vergroot de capaciteit en kennis bij de zedenpolitie
- Zorg dat instanties signalen herkennen, en ingrijpen bij extreem geweld
- Maak kennis over gendergerelateerd geweld een structureel onderdeel van beroepsopleidingen in onderwijs, zorg & welzijn
- Geef bepaalde beroepsgroepen een rol in het signaleren van partnergeweld
- Zorg voor meer handvatten voor sleutelfiguren in wijken en instellingen
- Wees waakzaam rond economische onafhankelijkheid

Hulp voor slachtoffers en voorkomen van recidive

- Stel een centrale hulplijn in voor alle soorten geweld, zoals 118
- Vermeld de hulplijn altijd bij artikelen en programma's in de media waarin gendergerelateerd geweld een rol speelt
- Zorg voor mogelijkheden voor anonieme online hulp
- Optimaliseer informatie-uitwisseling tussen hulpinstanties waar nodig
- Zorg voor adequate bescherming van slachtoffers
- Zorg voor passende opvangplekken
- Zorg voor voldoende bescherming van slachtoffers, op maat
- Weeg de veiligheidsrisico's bij ouders en kinderen in gezag- en omgangszaken

- Zorg voor traumahulp voor slachtoffers
- Zorg voor kennis, samenwerking en voldoende hulp aan plegers

Specifieke aanpak voor verschillende soorten geweld en doelgroepen

- Zorg dat er een dekkend netwerk is van hulporganisaties naar plek/sector
- Pak online gendergerelateerd geweld aan
- Zorg voor transgendersensitiviteit bij zorg- en hulpverleners
- Pak het toenemende online geweld tegen transgender personen aan
- Maak een actieplan tegen geweld tegen LHBTI+ personen
- Zorg dat ook mannelijke slachtoffers serieus genomen en geholpen worden

Gendergerelateerd geweld als grond voor asiel

- Zorg voor een gendersensitieve aanpak in de asielprocedure
- Zorg ervoor dat gendergerelateerde asielaanvragen worden behandeld in een eerlijke en efficiënte asielprocedure
- Train immigratiemedewerkers in het (h)erkennen van gendergerelateerd geweld
- Bescherm vluchtelingen die gendergerelateerd geweld hebben meegemaakt of vrezen
- Geef Afghaanse vrouwen en meisjes automatisch een vluchtelingenstatus
- Zorg voor een zorgvuldige asielprocedure voor transgender personen die te maken hebben (gehad) met gendergerelateerd geweld
- Investeer in het bestrijden van geweld via ontwikkelingssamenwerking

Data, onderzoek en innovatie

- Verbeter dataverzameling over gendergerelateerd geweld
- Verzamel contextuele gegevens over gendergerelateerd geweld
- Ontwikkel een nationale definitie van femicide
- Stimuleer dataverzameling rond gendergerelateerd geweld in de Caribische gebieden van het Koninkrijk
- Onderzoek interventies meerjarig
- Stimuleer innovatie en ontwikkeling van aanpak

Coherent, gecoördineerd, structureel, congruent en gendersensitief beleid

1. Zorg voor samenhang en coördinatie tussen ministeries, gemeenten en organisaties

Er is weinig samenhang en coördinatie tussen de verschillende ministeries, lagere overheden en andere organisaties op het gebied van de preventie en aanpak van gendergerelateerd geweld. Decentralisatie zorgt voor versnippering, vrijblijvendheid, grote regionale verschillen en weinig zicht op naleving. Voor een efficiënt en effectief beleid is het nodig dat al het beleid over gendergerelateerd geweld een gezamenlijke basis heeft, en zich uitstrekt over alle vormen van gendergerelateerd geweld. Verdere versteviging van de coördinatie van de bestrijding en het voorkomen van alle vormen van gendergerelateerd geweld dient in het beleid verankerd te worden.

2. Zorg voor permanente coördinatie van de bestrijding van alle vormen van gendergerelateerd geweld

Het ontbreken van goede coördinatie en de afwezigheid van een coördinerend orgaan waren belangrijke punten van zorg in de eerste evaluatie van de implementatie van het Verdrag van Istanbul in Nederland. De aanstelling van een onafhankelijke Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld is een belangrijke stap geweest evenals de totstandkoming van het Nationaal Actieprogramma van de ministeries OCW, SZW, VWS en JenV. Het is zaak om het mandaat van de Regeringscommissaris en het Nationaal Actieprogramma nu verder uit te breiden met de aanpak van alle vormen van gendergerelateerd geweld en hier een permanente status aan te geven.

3. Maak het beleid gendersensitief

Een kernpunt in de kritiek op de Nederlandse implementatie van het Verdrag van Istanbul is dat het beleid en de aanpak te weinig gendersensitief is. Gendersensitief betekent dat rekening gehouden wordt met verschillen in macht, gelijkheid, afhankelijkheid en verwachtingen ten aanzien van gedrag, die uit genderrollen voortvloeien. Het huidige beleid gaat te vaak uit van een gelijkwaardige relatie tussen mannen en vrouwen, met name waar het gaat om geweld achter de voordeur. Daarbij wordt door diverse instanties of personen in de keten te vaak uitgegaan van een wederkerigheid in geweld; ‘waar twee vechten hebben twee schuld’. Dit is echter vaak niet het geval door een machtsrelatie tussen partners. In een rapport van Regioplan wordt verder toegelicht hoe Nederland het beleid meer gendersensitief kan maken.[4]

De regering moet voorts gendersensitiviteit in beleid op landelijk niveau positioneren, prioriteren en operationaliseren. Dit is nodig omdat gemeenten bij het opstellen van regiovisies landelijke actieplannen als voorbeeld nemen. Als gendersensitiviteit ontbreekt of onvoldoende is uitgewerkt in landelijke programma’s, is de kans groot dat dat op gemeentelijk niveau ook het geval zal zijn.

4. Zorg voor structurele meerjarige financiering van de preventie en aanpak van gendergerelateerd geweld

Door heel Nederland zijn er verschillende organisaties die zich bezig houden met preventie van gendergerelateerd geweld, of die hulp en opvang bieden aan slachtoffers van geweld. De financiering van preventieprojecten loopt veelal via het ministerie van OCW, waarbij deze projecten concurreren met andere projecten die emancipatie beogen. De financiering voor hulp en opvang loopt via de centrumgemeenten. Er is echter ook behoefte aan centrale activiteiten en coördinatie van hulp en opvang. Die worden tot nu toe niet op structurele basis gefinancierd, waardoor de continuïteit constant gevaar loopt. De aanpak van gendergerelateerd geweld heeft een coherente meerjarige en structurele financiering nodig, waarbij nationale en regionale financieringsbronnen op elkaar worden afgestemd, zodanig dat er geen gaten vallen en continuïteit wordt gewaarborgd.

5. Maak mannen en jongens onderdeel van de oplossing

In alle beleid en programma’s moet de olifant in de kamer benoemd worden: veruit het meeste gendergerelateerd geweld wordt gepleegd door mannen. Maar gelukkig is het ook waar dat de meeste mannen geen geweld plegen. Als we gendergerelateerd geweld willen voorkomen moeten we jon-

4 https://www.huiselijkgeweld.nl/publicaties/rapporten/2021/02/02/gendersensitiviteit-in-de-nederlandse-aanpak-van-huiselijk-geweld

gens en mannen deel van de oplossing maken en de relatie tussen mannelijkheid en geweld bevragen. We moeten jongens en mannen nieuwe perspectieven voor man-zijn en mannelijkheid bieden waarbij een herwaardering van zorg, in combinatie met eerlijk delen en niet slaan, centraal staan.

6. Zorg voor een integrale en structurele preventie van gendergerelateerd geweld

Te vaak blijft de aanpak steken op het omgaan met geweld dat al plaatsvindt. We moeten niet alleen brandjes blussen maar serieus aan de slag gaan om de voedingsbodem van gendergerelateerd geweld weg te nemen. Zoals we in de piramide van gendergerelateerd geweld kunnen zien is het doorbreken van (mannelijke) gendernormen en -stereotypen hierbij onmisbaar en noodzakelijk. Bovendien draagt universele preventie van gendergerelateerd geweld ook bij aan preventie van andere vormen van genderongelijkheid.

7. Zorg dat de overheid, instanties, grote werkgevers, media en andere belangrijke instituties het goede voorbeeld geven

Zorg dat het beleid van de overheid congruent is met het gedrag van diezelfde overheid, intern en extern. Zorg bijvoorbeeld dat het veilig is in en om de Tweede Kamer, voor politici, medewerkers en bezoekers, en dat politici en bestuurders het goede voorbeeld geven. Zorg ook dat organisaties die subsidie van de overheid krijgen en bedrijven die opdrachten van de overheid krijgen het goede voorbeeld geven. De overheid moet een coherent, congruent, gecoördineerd structureel en gendertransformatief Binnenlands Feministisch Beleid voeren, in lijn met het Feministisch Buitenlands Beleid.

8. Ondersteun gemeenten en regio's bij de uitvoering van hun verantwoordelijkheden

Gemeenten zijn onder andere verantwoordelijk voor de regionale aanpak van seksueel geweld en voor de beschikbaarheid van passende hulpverlening. Het is nodig om gemeenten hierin te stimuleren en te faciliteren. Het programma Veilige Steden is vooralsnog ad-hoc en kleinschalig. Inmiddels zijn er meerdere instrumenten voor gemeenten. Rutgers heeft bijvoorbeeld een 8 puntenplan ontwikkeld waarin staat wat gemeenten kunnen doen om een effectieve preventiestrategie neer te zetten.[5] Er is een stevige impuls nodig om gemeenten te stimuleren en te ondersteunen bij het opzetten van een dergelijke strategie, en om hierover uit te wisselen.

---

5 https://rutgers.nl/nieuws/rutgers-8-puntenplan-voor-betere-preventie-van-seksueel-geweld-in-de-gemeente/

GEWELD TEGEN VROUWEN VINDT PLAATS IN EEN CONTEXT DIE SEKSISME, GENDERONGELIJKHEID EN GEWELD BAGATELISEERT, NORMALISEERT EN UITLOKT.

9. Zorg dat ook kleinere gemeenten en gemeenten verder buiten de Randstad aanhaken

Een ander probleem is dat Veilige Steden zich louter op de G30 gemeenten richt en kleinere gemeenten verder buiten de Randstad hier niet aan deel kunnen nemen. Dit terwijl gendergerelateerd geweld en daarbinnen seksuele intimidatie en seksueel geweld op alle plekken in de samenleving voorkomt. Er is meer nationale outreach nodig naar plekken die momenteel onderbelicht zijn, zoals kleinere gemeenten of locaties buiten de Randstad, die wellicht ook andere ondersteuning en uitwisseling nodig hebben.

10. Investeer in het bestrijden van gendergerelateerd geweld in de Caribische gebieden van het Koninkrijk

Voor de Caribische eilanden die onderdeel zijn van het Koninkrijk der Nederlanden, of die bijzondere gemeenten van Nederland zijn (Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Eustatius, Sint Maarten) is het moeilijk om middelen te vergaren voor maatregelen om gendergerelateerd te voorkomen en te stoppen. Door hun connectie met Nederland kunnen zij geen aanspraak maken op ontwikkelingsgelden en is het lastig om initiatieven en projecten om gendergerelateerd geweld te bestrijden die elders in de regio succesvol zijn ook op deze eilanden in te zetten. Aruba heeft tegenwoordig bijvoorbeeld een goed onderbouwd en door alle stakeholders ondersteunde strategie voor gendergelijkheid, waarin ook een hoofdstuk over het bestrijden van gendergerelateerd geweld is opgenomen, maar niet de middelen om de maatregelen in de strategie daadwerkelijk te implementeren. De Nederlandse regering moet hier een speerpunt van maken in de investeringen in het Caribisch deel van het Koninkrijk.

Wettelijke maatregelen

11. Neem de Wet seksuele misdrijven aan in de Eerste Kamer en implementeer de wet

De Wet seksuele misdrijven[6] zorgt ervoor dat slachtoffers van seksueel geweld beter beschermd zijn en dat aangifte doen van seksueel geweld en daders van dit geweld veroordeeld krijgen vergemakkelijkt wordt. In juli 2023 is het wetsvoorstel aangenomen in de Tweede Kamer. Het is van belang dat ook de Eerste Kamer deze wet zo snel mogelijk aanneemt en dat de regering zorgt dat de wet breed geïmplementeerd wordt, waarbij bewustwording over de wettelijke veranderingen zowel binnen de strafrechtketen als bij de bevolking in het algemeen voorop staat.

12. Maak psychisch geweld strafbaar

In Nederland is psychisch geweld *(coercive control)* niet strafbaar. De overheid heeft eerder gezegd dat dit niet nodig is, omdat al bestaande strafbare feiten (mishandeling, aanranding, stalking etc.) alle vormen van psychisch geweld afdekken. Dit is echter niet juist. Psychisch geweld komt voor als een patroon van gedragingen, die op zichzelf vaak niet de drempel bereiken van een bestaand strafbaar feit. Onder de huidige wetgeving kunnen alleen geïsoleerde incidenten en niet het patroon van gedragingen leiden tot vervolging. Er zijn daardoor op dit moment onvoldoende mogelijkheden om psychisch geweld effectief te vervolgen, zoals artikel 33 van het Verdrag van Istanbul vereist. Het strafbaar stellen van psychisch geweld draagt bij aan het creëren van een duidelijke maatschappelijke norm die deze vorm van geweld verwerpt. Bovendien wordt een aanzienlijk aantal gevallen van femicide voorafgegaan door psychisch geweld. Specifieke strafbaarstelling kan bijdragen aan betere bescherming van slachtoffers, en kan tevens voorkomen dat het patroon van geweld uitmondt in femicide.

13. Maak een wettelijk kader voor de afweging van veiligheid in het kader van beslissingen over gezag en omgang

Op grond van het Verdrag van Istanbul moet bij het vaststellen van gezag en omgangsregelingen voor kinderen rekening worden gehouden

6 https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/seksuele-misdrijven/wetsvoorstel-seksuele-misdrijven

met (gendergerelateerd) geweld tegen vrouwen. Nederland heeft nog niet alle noodzakelijke (wettelijke) maatregelen genomen om aan deze verplichting te voldoen. Er moet een bij wet verplichte screening van alle gezag-/omgangszaken op gendergerelateerd geweld ingevoerd worden. Daarnaast moeten familierechters worden getraind in het herkennen en begrijpen van deze vorm van geweld, inclusief psychisch geweld, en moeten protocollen voor de Raad voor de Kinderbescherming opgesteld worden om te zorgen voor duidelijke en feitelijke verslaglegging over geweld.

14. Ratificeer het Verdrag van Istanbul in Caribisch Nederland

Ook in Caribisch Nederland (Bonaire, Sint-Eustatius en Saba) is gendergerelateerd geweld een veel voorkomend en hardnekkig probleem. De infrastructuur om dit probleem op te lossen is niet goed op orde. Zo is er nog geen laagdrempelige meldstructuur, en wordt er nauwelijks structureel data verzameld over gendergerelateerd geweld. Ondanks herhaalde oproepen van GREVIO is het Verdrag van Istanbul nog niet geratificeerd voor Caribisch Nederland. Er zijn al goede stappen gezet door het ministerie van VWS, zoals het Bestuursakkoord Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling Caribisch Nederland 2021-2024. Toch heeft de demissionaire staatssecretaris van VWS meerdere keren aangegeven dat ratificatie niet voor 2025 plaats kan vinden, omdat hij eerst het beleid en de wet- en regelgeving in overeenstemming met het Verdrag wil brengen. Het is echter essentieel dat het Verdrag van Istanbul zo spoedig mogelijk geratificeerd wordt voor Caribisch Nederland.

15. Steun een bindende en omvattende Europese richtlijn tegen gendergerelateerd geweld

De Europese Commissie heeft het initiatief genomen om een Europese richtlijn in te stellen, die in alle lidstaten van de Europese Unie een aantal zeer belangrijke minimumvoorwaarden voor het bestrijden van gendergerelateerd geweld verplicht stelt. Bijvoorbeeld dat verkrachting in de hele EU strafbaar zou moeten zijn, en dat de definitie van verkrachting gebaseerd moet zijn op een gebrek aan consent, niet een bewijs van dwang. Helaas hebben een aantal lidstaten van de EU hier bezwaren tegen ingebracht, met als argument dat de berechtiging van gendergerelateerd geweld een nationale zaak is. Nederland heeft zich bij deze landen aangesloten onder het vorige kabinet. Maar mensenrechten van vrouwen, inclusief de vrijwaring van geweld, zijn een nationale, Europese en internationale zaak. De komende Nederlandse regering moet zich volmondig uitspreken voor een bindende en omvattende EU-richtlijn tegen gendergerelateerd geweld, en deze voortvarend implementeren, zodat niet alleen in Nederland maar ook elders in de EU vrouwen beter beschermd zijn tegen geweld.

16. Decriminaliseer sekswerk

De rapporten van Amnesty[7] laten zien hoe het strafbaar stellen van bepaalde aspecten van sekswerk de sekswerkers dwingt meer risico's te nemen door op afgelegen plekken te gaan werken om de politie te ontwijken. Het onderzoek laat ook zien dat sekswerkers zorgen hebben over het sociale stigma dat wordt versterkt door het strafrecht en dat zij een groot gebrek hebben aan vertrouwen in de politie. Sekswerk moet gedecriminaliseerd worden. In 2023 zijn er twee wetten die betrekking hebben op sekswerkers in consultatie gegaan in Nederland; wetsvoorstellen Wet Regulering Sekswerk en Wet gemeentelijk toezicht seksbedrijven. Beide voorstellen zullen schadelijk zijn voor de positie van de sekswerkers, en kunnen leiden tot meer geweld tegen deze doelgroep. De wetsvoorstellen moeten in heroverweging genomen worden, met het oog op de veiligheid van sekswerkers.

17. Decriminaliseer abortus

Het recht op abortus is gelieerd aan (seksueel) geweld tegen vrouwen en meisjes. Bijvoorbeeld als zij zwanger worden door verkrachting of onder dwang, of zwanger zijn terwijl zij een gewelds-situatie willen ontvluchten. Abortus moet uit het wetboek van Strafrecht geschrapt worden. De strafwet maakt abortus crimineel en abortuszorg onnodig ingewikkeld, en staat verdere verbetering van zorg in de weg. Ook vergroot het de schaamte en taboe rond abortus en (seksueel) geweld.

---

7 https://www.amnesty.nl/content/uploads/2022/01/Ireland-SexWorkersReport.pdf?x10627

Bewustwording, voorlichting en onderwijs

18. Investeer in grootschalige bewustwordingscampagnes en educatieve programma's op scholen en in gemeenschappen

Om gendergerelateerd geweld te voorkomen moet gewerkt worden aan het veranderen van diepgewortelde sociale attitudes en normen die bijdragen aan geweld. Het investeren in grootschalige bewustwordingscampagnes en educatieve programma's is van cruciaal belang om diepgewortelde genderongelijkheid en geweld tegen vrouwen aan te pakken. Door het bevorderen van bewustzijn en het aanpakken van schadelijke sociale attitudes en normen ontstaat we een cultuur van gelijkheid en respect, wat van belang is voor het verminderen van geweld en het waarborgen van de veiligheid van vrouwen. Hierbij is het essentieel dat niet alleen vrouwen en meisjes, maar vooral ook mannen en jongens worden aangesproken.

Vooral belangrijk is het doorbreken van genderstereotypen, het voorkomen van gewelddadige mannelijkheid en het stimuleren van zorgzame mannelijkheid binnen het reguliere curriculum. Aparte educatieve programma's en campagnes zijn en blijven nodig zolang het reguliere onderwijs hierin onvoldoende verantwoordelijkheid neemt. Educatieve programma's en campagnes moeten dan ook mede gericht zijn op deskundigheidsbevordering en capaciteitsontwikkeling van professionals op scholen en in gemeenschappen, en in de naar onderwijs en gemeenschapswerk toeleidende opleidingen.

19. Onderzoek de effectiviteit van campagnes en herhaal deze regelmatig, met een handelingsperspectief

De overheid heeft de afgelopen jaren een aantal keer campagnes ingezet. Het is belangrijk om campagnes te blijven herhalen, met voldoende oog voor handelingsperspectief. Campagnes moeten dan ook ondersteund worden door andere activiteiten die gericht zijn op gedrags- en cultuurverandering. De resultaten van campagnes en andere activiteiten, zoals dialogen, moeten worden onderzocht, om deze voortdurend te verbeteren om een groter bereik te krijgen en meer attitude- en gedragsverandering teweeg te brengen. Dit zou bijvoorbeeld moeten gelden voor de activiteiten in het kader van het Nationaal Actieprogramma waar de Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld aan werkt, om dialoog te stimuleren. Daarbij moeten voldoende tijd en middelen worden ingezet, ook na 2025 als de termijn van de Regeringscommissaris afloopt, om bewezen effectieve elementen verder te ontwikkelen en breder in te zetten.

20. Maak kwalitatief hoogstaande seksuele vorming verplicht in het onderwijs

Voor de preventie van seksuele grensoverschrijding heeft het onderwijs een belangrijke rol. Dit gaat over kwalitatief hoogstaande seksuele vorming met aandacht voor wensen en grenzen, consent, gender, zelfbeschikkingsrecht en diversiteit, zowel in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs als het mbo. De kerndoelen moeten worden aangescherpt, seksuele vorming moet opgenomen worden in de eindtermen van het voortgezet onderwijs, en de kwalificatie-eisen voor het mbo moeten concreet uitgewerkt en geborgd worden.

Onderdelen die aan de orde zouden moeten komen in bewustwordings- en educatieprogramma's zijn:

21. Stimuleer bewustwording over klassieke rolpatronen in samenhang met geweld

Gendergerelateerd geweld wordt vaak gevoed door afhankelijkheidsrelaties, waarbij financiële, huisvestings- en emotionele factoren een rol spelen. Deze afhankelijkheid wordt vaak gecreëerd en versterkt door traditionele rolpatronen, waarin mannen als de "hoofdkostwinner" worden beschouwd, terwijl vrouwen verantwoordelijk worden gehouden voor zorgtaken en het huishouden, en waarin mannen zich in een relatie boven vrouwen plaatsen en zichzelf als de dominante partij beschouwen. Sociale normen en stereotypes over mannelijkheid en vrouwelijkheid spelen een rol bij het ontstaan en legitimeren van geweld. Het is daarom van belang om in bewustwordings- en educatieprogramma's in te zetten op het doorbreken van klassieke rolpatronen en genderstereotypen, en de samenhang hiervan met gendergerelateerd geweld duidelijk te maken.

22. Stimuleer bewustwording over het herkennen van tekenen van geweld

Een grootschalige bewustwordingscampagne is noodzakelijk om de samenleving te informeren over de ernst en omvang van partnermoord en femicide. Om signalen als stalking, bedreiging, huiselijk geweld of een verontrustende aangifte te herkennen, en te weten wat te doen. De basis hiervoor kan bijvoorbeeld de factsheet 'intieme terreur' zijn[8]. Preventieprogramma's die gericht zijn op 'hoe ziet een gezonde relatie eruit' zijn nodig op scholen, in gemeenschappen, bij partners in het brede sociale domein en bij hulpverleners, ook gedeeld via de media, met speciale nadruk op het bevorderen van gelijkheid tussen de seksen, het respecteren van elkaars grenzen en het herkennen van tekenen van geweld, ook al onderin de piramide van geweld.

Leer kinderen daarom op jonge leeftijd de waarschuwingssignalen van een ongezonde relatie te herkennen. Misbruik begint vaak klein, met negeren en jaloezie. Maar het kan escaleren naar controle en intimidatie. Als het herkennen en bespreken van rode vlaggen wordt opgenomen in het vaste curriculum van onderwijsinstellingen, als onderdeel van het vak burgerschap, leren kinderen van jongsaf aan wat aanvaardbaar is in relaties en wanneer er grenzen worden overschreden.

23. Geef seksuele voorlichting met focus op relationele vorming

Bij preventie van seksueel geweld hoort een gezonde relatie, waarin je je wensen en grenzen kunt aangeven. Het is van belang dat jongeren leren hoe ze de niet-leuke kanten van relaties kunnen herkennen, en juist kiezen voor de leuke aspecten van relaties We weten dat kinderen al op jonge leeftijd op verschillende manieren seksueel ontwikkelen. Al op jonge leeftijd kun je beginnen met het aangeven van de wensen en grenzen. Juist subtiele, minder leuke, kanten van een relatie kunnen ze al wel herkennen. Daarbij is het belangrijk om te noemen dat juist jongeren tussen 14 en 29 jaar risico lopen om slachtoffer te worden van seksueel en online/cyber geweld. Plegers zijn ook vaak jong. De seksuele en relationele vorming van jongeren zou nu ook moeten gaan over de online omgeving waarin jongeren daten en romantische relaties ontstaan. Dezelfde mechanismes werken online als offline. Dit alles draagt bij aan seksuele autonomie en vrijheid in keuze voor waar je op valt en met wie je seks zou willen. Wat daarbij belangrijk is, is dat je meer kan genieten van seks als je comfortabel bent en zelfvertrouwen hebt. Het is belangrijk om docenten in het onderwijs hier ook bij te begeleiden.

24. Stel seksueel welzijn en seksueel plezier centraal in seksuele vorming

Belangrijk is om seksuele vorming vooral ook te richten op plezier en welzijn, niet alleen op het voorkomen van problemen. Als je 'ja' leert zeggen tegen wat je wel wilt, wordt het ook makkelijker om 'nee' te zeggen tegen wat je niet wilt. Dat kan onder andere door de Stichting Seksueel Welzijn Nederland hier nauw bij te betrekken.[9]

25. Creëer (online) mogelijkheden voor gesprek onder jongeren over consent

Er moeten mogelijkheden worden gecreëerd, zoals via online platformen of offline meetups, om het gesprek onder jongeren op gang te brengen/houden over gevoelige thema's zoals relaties, consent en gendergerelateerd geweld, en daarmee het taboe te doorbreken.

26. Ondersteun ouders bij seksuele vorming

De rol van ouders bij seksuele vorming in het algemeen en preventie van seksuele grensoverschrijding in het bijzonder is cruciaal. Het ondersteunen van ouders bij de seksuele vorming, met inzet op preventie van seksuele grensoverschrijding, is daarvoor van belang. Bijvoorbeeld als het gaat om nieuwe digitale ontwikkelingen die een risico vormen voor seksuele grensoverschrijding, en waar ouders vaak onvoldoende over weten.

8 https://www.sterkhuis.nl/wp-content/uploads/2022/01/Factsheet-intieme-terreur.pdf

9 https://seksueelwelzijn.nl/

Capaciteiten van betrokken instanties en professionals

27. Vergroot de kennis over gendergerelateerd geweld in de hele familierechtelijke keten

Geweld tegen vrouwen/'huiselijk geweld' wordt onvoldoende meegenomen in (rechts)zaken over gezag en omgang. Slechts zelden weegt de Raad voor de Kinderbescherming (gendergerelateerd) geweld mee in hun advies aan de rechter. In veel gevallen geeft de Raad aan dat ze niet goed in staat is om de waarheidsgetrouwheid van geweldsverhalen van ouders te beoordelen. De Raad heeft ook de neiging om onduidelijke taal te gebruiken bij het rapporteren over geweld ("er vond geweld plaats tussen de partners", zonder te specificeren wie wat met wie deed en hoe vaak). Rechters hebben veelal een gebrek aan kennis over gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en zijn geneigd te denken dat wanneer de relatie/huwelijk eindigt, ook het partnergeweld eindigt. Als gevolg hiervan wordt in de meeste voogdij-/visitatiezaken geen beoordeling gemaakt van de veiligheid van ouders en kinderen.

28. Vergroot de capaciteit en kennis bij de zedenpolitie

Er is een ernstig tekort aan politiecapaciteit, vooral bij de afdelingen die zich bezighouden met seksueel geweld ('zedenpolitie'). Vrouwen die aangifte doen van intimidatie, verkrachting en andere seksuele misdrijven moeten vaak jaren wachten op de uitkomst van hun zaak. Het vergroten van de politiecapaciteit op dit thema moet prioriteit krijgen.

Daarnaast is het van belang dat alle politiemedewerkers deskundigheid hebben op het gebied van gendergerelateerd geweld, waarbij aandacht is voor de positie van verschillende doelgroepen, plekken waar geweld plaatsvindt en vormen die geweld kan aannemen. Hierdoor worden hopelijk bijvoorbeeld meldingen van stalking meer serieus genomen, en is er begrip van het feit dat bepaalde personen meer risico lopen om slachtoffer te worden.

29. Zorg dat instanties signalen herkennen, en ingrijpen bij extreem geweld

Wanneer instanties meldingen van slachtoffers serieus nemen en risico's in een vroeg stadium goed inschatten, kunnen zij maatregelen nemen om het slachtoffer in veiligheid te brengen. Dat vergt deskundigheid bij betrokken instanties. Professionals moeten worden opgeleid om risico's en patronen te herkennen die duiden op escalerend geweld en mogelijke femicide. Onderdeel daarvan is het onderkennen van de relatie tussen gender en geweld in de privésfeer. Op dit moment gaan instanties nog te vaak en onterecht uit van gelijkwaardigheid in een relatie ('waar twee vechten, hebben er twee schuld'), en ook dat het einde van een relatie een einde maakt aan het geweld. Dat doet geen recht aan de feitelijkheden, en druist in tegen de verplichting om gendersensitief te werken.

30. Maak kennis over gendergerelateerd geweld een structureel onderdeel van beroepsopleidingen in onderwijs, zorg & welzijn

Preventie en signalering van gendergerelateerd geweld, waaronder seksueel grensoverschrijdend gedrag, moet structureel in beroepsopleidingen opgenomen worden, met name in de sector zorg en welzijn. De alliantie Act4Respect werkt aan deskundigheidsbevordering voor professionals die momenteel werkzaam zijn in zorg, welzijn en het onderwijs[10], maar het onderwerp zou reeds structureel in de beroepsopleidingen aan bod moeten komen.

31. Geef bepaalde beroepsgroepen een rol in signaleren partnergeweld

Beroepsgroepen als de kapper en tandarts kunnen een sleutelrol spelen in het signaleren van partnergeweld. Door middel van scholing, bijscholing en samenwerking met beroepsverenigingen van deze beroepsgroepen kunnen zij getraind worden in het signaleren van gendergerelateerd geweld en het bieden van ondersteuning en verwijzing naar hulp.

32. Meer handvatten voor sleutelfiguren in wijken en instellingen

Sleutelfiguren in wijken en instellingen zouden meer handvatten moeten krijgen om een sociaal veilige omgeving te creëren en beïnvloeden. Denk bijvoorbeeld aan mensen actief bij sportverenigingen, wijkcentra, vrijetijdsbestedingen, studen-

10 https://act4respect.nl/

tenverenigingen, vrijwilligersorganisaties, etc. Zij zouden bijvoorbeeld getraind kunnen worden in handelingsperspectieven voor omstanders via een omstanderinterventietraining.[11]

33. Wees waakzaam rond economische onafhankelijkheid

De overheid stimuleert vrouwen om meer te gaan werken en financieel onafhankelijk te worden. Uit onderzoek van Atria blijkt dat er een sterk verband kan bestaan tussen financiële afhankelijkheid en partnergeweld[12]. Dat verband is niet eenduidig: financiële afhankelijkheid van de partner kan de kans op geweld vergroten, maar wanneer een vrouw (meer) gaat werken en daarmee de machtspositie van haar partner verkleint, kan dit juist ook een trigger zijn tot geweld. Hoewel economische onafhankelijkheid van vrouwen een belangrijk streven is dat zeker voortgezet moet worden, dient dit door overheid en professionals dus ook als teken voor waakzaamheid opgevat te worden.

11 https://fairspace.co/nl/wat-we-doen/

12 https://atria.nl/nieuws-publicaties/geweld-tegen-vrouwen/financiele-onafhankelijkheid-van-vrouwen-en-partnergeweld/

Hulp voor slachtoffers en voorkomen van recidive

34. Stel een centrale hulplijn in voor alle soorten geweld, bijvoorbeeld 118

Er zijn momenteel tientallen hulplijnen en instanties waar slachtoffers van gendergerelateerd geweld terecht kunnen. De bekendste hiervan zijn 0800-2000 van Veilig Thuis, voor geweld achter de voordeur, en 0800-0188 van het Centrum Seksueel Geweld. Dit naast 112 en 0900-8844 om de politie te bellen en 0900-0101 voor Slachtofferhulp. Daarnaast zijn er meldpunten voor allerlei soorten geweld of doelgroepen, zoals geweld in de kerk, bij sportclubs, voor expats, etc. Voor slachtoffers is dit vaak een onoverzichtelijk woud aan meldpunten, waarvan hen niet altijd helder is waar ze moeten zijn.

Er moet een simpel centraal telefoonnummer, zoals 118, ingesteld worden dat altijd bereikbaar is, en waar vanuit slachtoffers altijd warm doorverwezen of doorgeschakeld worden naar de organisatie waar zij de juiste hulp kunnen krijgen. Daarbij is het belangrijk dat ook vluchtelingen die slachtoffer zijn van seksueel/fysiek geweld passende hulp kunnen krijgen als ze in Nederland aankomen of verblijven.

35. Vermeld de hulplijn altijd bij artikelen en programma's in de media waarin gendergerelateerd geweld een rol speelt

Als er in een artikel in de media of in een programma op TV sprake is van zelfmoord (dan wel een geval van zelfmoord, iemand met gedachten aan zelfmoord of een fictioneel karakter dat zelfmoord pleegt of daaraan denkt) verschijnt er altijd een standaard bericht aan het eind van het programma of artikel: "Denk jij aan zelfdoding? Neem 24/7 gratis en anoniem contact op met 113 Zelfmoordpreventie via 0800-0113 of chat op 113.nl." Het is eigenlijk vreemd dat dit niet bestaat voor gendergerelateerd geweld, waar 45% van alleen al de vrouwen en meisjes in Nederland mee te maken krijgt in haar leven. Er zijn vele programma's op tv en artikelen in de media waarin gendergerelateerd geweld, zoals verkrachting, aanranding, intimidatie en femicide, aan de orde komt. Maar als mensen zichzelf herkennen hierin wordt geen informatie geboden om hierover te praten met een hulplijn.

De regering moet de handen ineenslaan met mediabedrijven om een standaardbericht op te nemen bij alle uitingen waarin gendergerelateerd geweld voorkomt, bijvoorbeeld: "Maak jij geweld mee, heb je geweld meegemaakt, of vermoed je dit in je omgeving? Neem 24/7 gratis en anoniem contact op met 118, via 0800-0118 of chat op 118.nl."

36. Zorg voor mogelijkheden voor anonieme online hulp

Veel slachtoffers ervaren een hoge drempel om melding te doen of zelfs maar advies te vragen over wat zij kunnen doen, en ook mensen in hun omgeving zijn vaak huiverig voor het vragen van advies. Er is dringend behoefte aan een laagdrempelige en herkenbare plek voor anoniem chatten (24/7, advies, kortdurende begeleiding, voorbereiding op melding of reguliere hulp) en informatie, psycho-educatie, ervaringsverhalen en concrete tips. De chatfunctie van Veilig Thuis is positief beoordeeld, maar beperkt zich tot geweld achter de voordeur. Deze chatfunctie zou gerelateerd moeten worden aan een algemeen nummer waar mensen terecht kunnen voor hulp en informatie rond alle vormen van gendergerelateerd geweld.

37. Optimaliseer informatie-uitwisseling tussen hulpinstanties als nodig

Optimaliseer de onderlinge informatie-uitwisseling tussen hulpinstanties om efficiënte en effectieve hulpverlening aan slachtoffers van geweld achter de voordeur te waarborgen. Dit omvat het overwinnen van obstakels, zoals privacywetgeving, en het bevorderen van samenwerking en informatie delen om snel en passend te kunnen reageren op de behoeften van slachtoffers. Het optimaliseren van de onderlinge informatie-uitwisseling tussen hulpinstanties is van essentieel belang om de veiligheid en het welzijn van slachtoffers van geweld achter de voordeur te waarborgen. Het delen van relevante informatie stelt hulpverleners in staat om snel en adequaat te reageren, waardoor de kans op verdere escalatie van geweld, inclusief femicide, wordt verminderd.

38. Zorg voor adequate bescherming van slachtoffers

Voor vrouwen die slachtoffer zijn of dreigen te worden van gendergerelateerd geweld is de toegang tot beschermingsmaatregelen van levensbelang. Internationale mensenrechtenverdragen verplichten de overheid tot het inrichten van een effectief stelsel van beschermingsmaatregelen, onder meer gericht op het afwenden van acute dreiging, voorkomen van (herhaald) slachtofferschap en

ondersteuning en herstel van slachtoffers. Dit geldt bijvoorbeeld voor situaties van partnergeweld, geweld achter de voordeur, stalking, psychisch geweld maar ook cybergeweld. In bepaalde situaties is de overheid verplicht om aanvullende, individuele maatregelen te nemen om het leven van een persoon te beschermen. Dat is het geval wanneer de overheid weet, of behoort te weten, dat er reële en concrete dreigingen zijn ten aanzien van het leven of de lichamelijke integriteit van die persoon. Laat de overheid in een situatie van concrete dreiging na om (voldoende passende) maatregelen te nemen, dan schendt zij de positieve verplichting die op haar rust om het recht op leven te beschermen. Een integraal onderdeel van deze positieve verplichting is dat betrokken instanties, zoals de politie of hulporganisaties, een adequate risico-inschatting maken en hun respons daarop baseren.

39. Zorg voor passende opvangplekken

Zorg voor genoeg (passende, gemakkelijk bereikbare) opvangplaatsen voor slachtoffers van geweld achter de voordeur en hun kinderen, met een dekkend netwerk in het hele land, waarbij vrouwen zelf een keuze kunnen maken om dichtbij de eigen woonplaats opgevangen te worden (bijvoorbeeld in verband met school van de kinderen of een sociaal netwerk in de buurt) of juist verder van de eigen woonplaats vandaan (bijvoorbeeld om veiligheidsredenen).

40. Zorg voor voldoende bescherming van slachtoffers, op maat

Als slachtoffers en hun eventuele kinderen zijn opgevangen, of als de pleger een huisverbod heeft gekregen, is van belang rust te creëren en in te zetten op een duurzaam veiligheidsplan voor alle gezinsleden. Hierbij heeft de nabije/informele omgeving van het slachtoffer een belangrijke rol en moet voor elk kind een passend plan gemaakt zijn. Duurzame veiligheid kan voor ieder gezinslid verschillen. Slachtoffers en kinderen hebben het recht te weten hoe zij zelf kunnen handelen, en een gevoel van regie te hebben bij situaties van onveiligheid.

41. Weeg de veiligheidsrisico's bij ouders en kinderen in gezag- en omgangszaken

De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) is gevraagd om advies uit te brengen over het wegen van veiligheidsrisico's bij ouders en kinderen in gezag- en omgangszaken. Het is belangrijk dat hier meer aandacht voor komt, want in de praktijk zijn er regelmatig grote veiligheidsrisico's en risico's voor de ontwikkeling van kinderen wanneer hier onvoldoende aandacht voor is. Dit in samenhang met het eerdere punt waarin gevraagd wordt om een wettelijk kader voor de afweging van veiligheid in het kader van beslissingen over gezag en omgang.

42. Zorg voor traumahulp voor slachtoffers

Kinderen en volwassenen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld of kindermishandeling kampen vaak met trauma-gerelateerde klachten. Het aanbieden van traumascreening en – behandeling in een vroegtijdig stadium is essentieel om de spiraal van geweld en de intergenerationele overdracht te doorbreken. Het expertiseplatform De Drakentemmers biedt o.a. trainingen voor zowel professionals in de hulpverlening als behandelaren.[13]

43. Zorg voor kennis, samenwerking en voldoende hulp aan plegers

Huiselijk geweld herhaalt zich vaak van generatie op generatie. Om deze intergenerationele overdracht te doorbreken is een systeemgerichte benadering nodig; het bieden van toegang tot ondersteuning en hulpbronnen voor plegers van geweld is een belangrijke stap zijn in het doorbreken van de cyclus van geweld. Hulp aan plegers is daarbij een belangrijk onderdeel. Het aanbod hulp voor plegers, met name laagdrempelige hulp op vrijwillige basis, bijvoorbeeld door een supportgroep, schiet op dit moment nog tekort. Investeer in kennis en samenwerking (ook straf/zorg) op het gebied van plegers om het geweld duurzaam te stoppen. Voor de aanpak van plegers is een duidelijke normstelling nodig, hetgeen ook van belang is voor slachtoffers. Er zijn effectieve interventies beschikbaar om herhaling van seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen en effectief bijdragen aan gezond seksueel gedrag, zoals counseling en gedragsinterventies. Plegers kunnen daarin leren verantwoordelijkheid te nemen voor hun daden, en positieve verandering in hun gedrag teweegbrengen, wat uiteindelijk kan bijdragen aan het voorkomen van geweld. Deze interventies worden nog onvoldoende benut.

---

13 https://www.drakentemmers.nl/

Specifieke aanpak voor verschillende soorten geweld en doelgroepen

44. Zorg dat er een dekkend netwerk is van hulporganisaties naar plek en sector

Gendergerelateerd geweld vindt op allerlei plekken en in allerlei sectoren in de samenleving plaats. Voor sommige plekken/sectoren zijn er nog te weinig mogelijkheden voor slachtoffers om melding te doen of hulp te vinden. Mensen die seksuele intimidatie ondervinden op het werk worden bijvoorbeeld meestal verwezen naar hun leidinggevende of hun vakbond. Maar wat als hun leidinggevende juist de dader is, en zij geen lid zijn van de vakbond? De regering moet zorgen dat slachtoffers altijd terecht kunnen bij een instantie, dan wel door de oprichting van nieuwe instanties te stimuleren, dan wel door het mandaat van bestaande instanties te vergroten.

45. Pak online gendergerelateerd geweld aan

Online gendergerelateerd geweld komt steeds vaker voor maar ontbeert nog een structurele aanpak in Nederland. Ook zijn bijvoorbeeld politiediensten nog niet voldoende toegerust om meldingen van geweld in cyberspace te behandelen. De aanbevelingen die in 2023 bij de Convention on the Status of Women van de VN werden gedaan kunnen richting geven aan een aanpak om cybergeweld te bestrijden.[14] Onder andere is het van belang om de digitale genderkloof te dichten. De organisatie SafetyNed ondersteunt slachtoffers, hulpverleners, politie en justitie en geeft voorlichting over de digitale dimensie van geweld tegen vrouwen, en kan adviseren over een effectieve aanpak.[15]

Ontwikkel doelgroep specifieke maatregelen en neem daarin intersectionaliteit mee: personen uit verschillen subgroepen lopen andere soorten risico's om slachtoffer of pleger van geweld te worden. Hierbij zijn onder andere de volgende punten van belang:

46. Zorg voor transgendersensitiviteit bij zorg- en hulpverleners

Uit onderzoek blijkt dat transgender personen veel vaker slachtoffer worden van geweld achter de voordeur en dat adequate hulpverlening ontbreekt. Transgender hulpvragers blijven vaak dubbel onzichtbaar: in de huiselijk geweld-keten blijft de mogelijke rol van transgenderthematiek onzichtbaar, en in de transgenderzorg, -belangenbehartiging en zelforganisaties blijft huiselijk geweld vaak onzichtbaar. Er is onder andere meer (trans) gendersensitiviteit bij zorg- en hulpverleners (huisartsen, politie, opvang, OM enz) nodig. Ook moeten er meer afstemming tussen organisaties, kennis van transgenderthematiek in de huiselijk geweld-keten, en aandacht voor (herkennen van) huiselijk geweld in de transgenderzorg komen.[16]

47. Pak het toenemende online geweld tegen transgender personen aan

Uit onderzoek van weekblad De Groene Amsterdammer[17] blijkt dat het online geweld gericht tegen transgender personen schrikbarend is toegenomen. Belediging, pathologisering, bedreiging en intimidatie leiden tot ontmenselijking. Deze trend leidt tot normalisering van psychisch en uiteindelijk ook fysiek geweld tegen transgender individuen. Dit moet een halt toegeroepen worden, door enerzijds strafbaarstelling (zoals al aangekondigd onder Rutte IV[18]) van groepsbelediging op grond van genderidentiteit en genderexpressie en ander-

14 https://prod-cdn.atria.nl/wp-content/uploads/2023/01/25181135/CSW67-Aanbevelingen-maatschappelijk-middenveld_defv2.pdf

15 https://safetyned.org/

16 https://atria.nl/nieuws-publicaties/beeldvorming-stereotypering/hulp-aan-transgender-slachtoffers-van-huiselijk-geweld-schiet-tekort/

17 De toenemende online lhbti+-haat: 'Tijd voor geweld tegen deze lui', De Groene Amsterdammer nr.36, 6 september 2023

18 Kamerstukdossier CXLVI, inzake Parlementaire onderzoekscommissie effectiviteit antidiscriminatiewetgeving (CXLVI); brief van de minister van BZK met de kabinetsreactie op het rapport 'Gelijk recht doen' (EK, AB)

zijds door sociale media platforms verantwoordelijk te houden en te beboeten voor de verspreiding en promotie via algoritmes van hate speech.

48. Maak een actieplan tegen geweld tegen LHBTI+ personen

Stel een nieuw actieplan tegen geweld tegen LHBTI+ personen op, waarin ook acties die expliciet gericht zijn op het aanpakken van gendergerelateerd geweld waar vooral transgender personen en biseksuele en lesbische vrouwen het slachtoffer van worden zijn opgenomen. Pak daarin ook het taboe op praten over seksueel geweld en grensoverschrijdend gedrag onder homoseksuele mannen aan.

49. Zorg dat ook mannelijke slachtoffers serieus genomen en geholpen worden

Er moet meer bewustzijn en aandacht komen voor de specifieke situatie van mannelijke slachtoffers van gendergerelateerd geweld. Mannen horen al geen slachtoffer te zijn volgens stereotype beelden van mannelijkheid. Als ze dat wel zijn, ontdoet dat hen al bijna van hun mannelijkheid. Veel mannen (h)erkennen hun eigen slachtofferschap daardoor niet. Mannen die slachtoffer zijn van seksueel geweld door mannelijke plegers worstelen vaak met geïnternaliseerde vraagstukken over homofobie en hun (mogelijke homo-) seksualiteit, naast de vragen over eigen verantwoordelijkheid, schuldgevoel en schaamte. Mannen die slachtoffer zijn van geweld door vrouwelijke plegers worden vaak niet serieus genomen, omdat het idee bestaat dat een (vermeend sterke) man geen slachtoffer kan zijn van een (vermeend zwakke) vrouw. Mannen die slachtoffer zijn van seksueel geweld door vrouwelijke plegers worden vaak al helemaal niet serieus genomen, want mannen worden geacht altijd seks te willen.

Gendergerelateerd geweld als grond voor asiel

50. Zorg voor een gendersensitieve aanpak in de asielprocedure

Ontwikkel, bevorder en implementeer relevante richtlijnen, protocollen, gedragscodes en verantwoordingsmechanismen om gender- en intersectionele perspectieven in de asielprocedure beter te stroomlijnen en te ondersteunen, en de verantwoordingsplicht voor de uitvoering van het genderbeleid in de asielprocedure te versterken.
Geef invulling aan subdoel 3.4 uit Nationaal Actieplan over Vrouwen, Vrede en Veiligheid (NAP 1325) waarin de autoriteiten zich gecommitteerd hebben zich in te zetten voor een structurele gendersensitieve en transformatieve aanpak tijdens de asielprocedure en opvang en de juridische ondersteuning met een *survivor-centered* aanpak.
Gendergerelateerd geweld moet worden erkend als een vorm van vervolging in de zin van artikel 1, A, lid 2, van het Verdrag betreffende de status van Vluchtelingen van 1951 en als een vorm van ernstige schade die aanleiding geeft tot aanvullende/subsidiaire bescherming, en gender moet worden toegevoegd aan de lijst van gronden voor vervolging in de nationale wetgeving.

51. Zorg ervoor dat gendergerelateerde asielaanvragen worden behandeld in een eerlijke en efficiënte asielprocedure.

Zorg voor een gendersensitieve interpretatie van het beginsel van *non-refoulement*, dat een grondig onderzoek inhoudt van de risico's en de onherstelbare schade waaraan personen in hun land van herkomst als *survivors* van gendergerelateerd geweld kunnen worden blootgesteld. Onderzoek of slachtoffers van seksueel en gendergerelateerd geweld te maken kunnen krijgen met, onder andere, discriminatie, vervolging of uitsluiting uit de gemeenschap bij terugkeer naar hun land van herkomst, en of bij hun terugkeer hun geestelijke gezondheid ernstig kan worden aangetast.
Zorg ervoor dat mensen die asiel aanvragen in alle fasen van de asielprocedure de mogelijkheid hebben om seksueel- en gendergerelateerd geweld ter sprake te brengen, zonder dat hun aanvraag later in de asielprocedure wordt ondermijnd of automatisch wordt afgewezen. Het verklaren over seksueel geweld in een later stadium van de asielprocedure mag niet afdoen aan de geloofwaardigheid van iemand die asiel aanvraagt. Maatregelen om dit in de praktijk toe te passen zouden kunnen bestaan uit het toevoegen van een bepaling aan C1/4.6 van de Vreemdelingencirculaire, die stelt dat een herhaald asielverzoek niet wordt afgewezen als iemand later aangeeft slachtoffer te zijn van seksueel geweld of andere vormen van gendergerelateerd geweld, ook als dit niet eerder in de procedure is verteld (zoals dit ook voor LHBTI+ personen in de Vreemdelingencirculaire is opgenomen).

52. Bescherm vluchtelingen die gendergerelateerd geweld hebben meegemaakt of vrezen

Houd er rekening mee dat een slachtoffer van seksueel en andere vormen van gendergerelateerd geweld, die ervoor heeft gekozen geen bescherming te zoeken in het land van herkomst, dit wellicht heeft gedaan uit angst voor vergelding en verder misbruik (bijvoorbeeld door een gewelddadige partner, ex-partner of familieleden). Zorg er voor dat dit geen afbreuk doet aan het verzoek om toekenning van een vluchtelingenstatus. Houd er ook rekening mee dat seksueel en gendergerelateerd geweld vaak gepleegd wordt door particuliere actoren en gelijk staat aan vervolging, wanneer de Staat, als gevolg van discriminerend overheidsbeleid of -praktijken, niet in staat of niet bereid is om de schade te voorkomen of slachtoffers te beschermen. Staten hebben een internationale juridische verplichting om daden van gendergerelateerd geweld gepleegd door niet-statelijke actoren te voorkomen en te onderzoeken, daders adequaat te vervolgen en te bestraffen, en slachtoffers te beschermen en hen toegang te geven tot gerechtigheid en compensatie, ongeacht of de Staat daartoe in staat is. Het falen van de Staat om aan deze zorgplichtverplichtingen te voldoen, vormt een bedreiging voor de veiligheid van slachtoffers, en dient te worden meegenomen in de asielprocedure.

53. Geef Afghaanse vrouwen en meisjes automatisch een vluchtelingenstatus

Afghaanse vrouwen en meisjes moeten automatisch een vluchtelingenstatus krijgen in Nederland. Sinds de Taliban in 2021 in Afghanistan de macht overnamen, braken zij hun belofte om de rechten van vrouwen en meisjes te beschermen. Meisjes is het verboden om naar de middelbare school of de universiteit te gaan. Vrouwen en meisjes mogen niet langer sporten en ook parken zijn voor hen verboden terrein. Het is duidelijk dat

Afghaanse vrouwen en meisjes niet terug kunnen naar Afghanistan omdat ze daar risico lopen op vervolging op basis van hun geslacht en te maken krijgen met discriminerende wetten. Zo lopen ze onder andere risico op gedwongen uithuwelijking.

54. Train immigratiemedewerkers in het (h) erkennen van gendergerelateerd geweld

Er moeten (niet-vrijwillige) passende, initiële en doorlopende trainingen voor immigratiemedewerkers komen om de ervaringen, perspectieven, behoeften en rechten te begrijpen van mensen die asiel aanvragen en die het slachtoffer zijn van seksueel en gendergerelateerd geweld en/of gendervervolging.

55. Neem genderspecifieke informatie op in rapporten over landen van herkomst

Zorg ervoor dat de informatie over landen van herkomst up-to-date is wat betreft seksueel en gendergerelateerd geweld en gendervervolging. In sommige gevallen kan het aan de immigratieautoriteiten zijn om alle beschikbare middelen aan te wenden om het nodige bewijs ter ondersteuning van de aanvraag te leveren, onder meer door het zoeken en verzamelen van genderspecifieke informatie uit betrouwbare gouvernementele en non-gouvernementele bronnen over de mensenrechten in het land van herkomst.

56. Zorg voor een zorgvuldige asielprocedure voor transgender personen die te maken hebben (gehad) met gendergerelateerd geweld

Transgender asielzoekers hebben in de regel een stapeling aan gendergerelateerd geweld ervaren. Dit geweld kan zowel geïnstitutionaliseerd zijn in wet- en regelgeving omtrent publieke orde- en zedenwetgeving (repressie van sekswerk) en gepleegd worden door politie of gewapende groepen. Ook binnen maatschappelijke contexten zoals familie, religie, medische zorg, arbeid en in de context van onderwijs vindt het plaats. Aanvullende training van hoor- en beslismedewerkers inzake gendergerelateerd geweld en verzameling van voldoende transgenderspecifieke landeninformatie uit diverse bronnen is noodzakelijk voor een adequate voorbereiding en uitvoering van hun asielprocedures. Het onderzoek Transcripts from the margins[19] geeft hiervoor de nodige handvatten. Om transgender asielzoekenden te beschermen dient zowel de receptie als de asielprocedure zelf uit te gaan van hun kwetsbaarheid als groep en een 'survivor-centred' benadering te volgen.[20] Misgendering hoort in deze context als een vorm van gendergerelateerd geweld te worden onderkend.

57. Investeer in het bestrijden van geweld via ontwikkelingssamenwerking

Nederland dient zich ook internationaal in te zetten om geweld tegen vrouwen tegen te gaan, onder andere door te investeren in gendergelijkheid, het bestrijden van gendergerelateerd geweld en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten via ontwikkelingssamenwerking.

---

19 W. van Kempen & A. Ortiz, Transcripts from the margins, Transgender Netwerk (2021)

20 USAID, 2021. "USAID's collective action to reduce gender-based violence"; https://makingcents.com/wp-content/uploads/2021/01/CARE-GBV-03-Survivor-centered-v9-508c.pdf; De principes van een "survivor-centered" benadering, p. 2-5.

Data, onderzoek en innovatie

58. Verbeter dataverzameling over gendergerelateerd geweld

Gedegen dataverzameling en -analyse geeft inzicht in de aard en omvang van het probleem. Dit maakt het mogelijk om onderbouwd beleid te ontwikkelen en de effectiviteit daarvan te toetsen en wanneer nodig bij te sturen. Er valt in Nederland veel te verbeteren op het gebied van dataverzameling over gendergerelateerd geweld in zijn algemeenheid. Internationale toezichthouders op mensenrechten wijzen steeds weer op een gebrek aan betrouwbare statistieken afkomstig van instanties zoals Veilig Thuis, de politie, het Openbaar Ministerie (OM) en de rechtspraak. Gevallen van gendergerelateerd geweld moeten op uniforme en consistente wijze worden geregistreerd. Bepaalde relevante gegevens, zoals het gender van de pleger en het slachtoffer, het type geweld en de relatie tussen pleger en slachtoffer moeten standaard worden geregistreerd.

59. Verzamel contextuele gegevens over gendergerelateerd geweld

Identificeer patronen en risicofactoren door het systematisch verzamelen van contextuele gegevens over incidenten, slachtoffers, plegers en andere relevante gegevens. Het verzamelen van contextuele gegevens over gendergerelateerd geweld stelt de overheid in staat om een dieper inzicht te krijgen in de aard en omvang van het probleem, evenals de specifieke risicofactoren die eraan bijdragen. Deze gegevens zijn essentieel voor het ontwikkelen van effectieve preventie- en interventiestrategieën, waardoor de veiligheid van vrouwen beter kan worden gegarandeerd. Een goed voorbeeld is Spanje, waar onder andere verschillende vormen van femicide worden gemonitord.[21]

60. Ontwikkel een definitie van femicide

Ontwikkel definities voor femicide, inclusief subcategorieën, waar alle betrokken instanties van op de hoogte zijn. Dat is van belang voor het verzamelen van statistieken over de specifieke omstandigheden en contexten waarin vrouwen worden gedood.

61. Stimuleer dataverzameling rond gendergerelateerd geweld in de Caribische gebieden van het Koninkrijk

Op de Caribische eilanden die onderdeel zijn van het Koninkrijk der Nederlanden of die bijzondere gemeenten van Nederland zijn (Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Eustatius, Sint Maarten) komt gendergerelateerd geweld ook veelvuldig voor. Hoe vaak is niet duidelijk, omdat er niet stelselmatige data vergaard wordt. Er moeten niet alleen gedegen statistieken verzameld worden van geweld dat wordt gemeld bij de politie of een hulpinstantie, maar ook representatieve bevolkingsonderzoeken plaatsvinden naar de omvang en aard van verschillende vormen van gendergerelateerd geweld, zoals geweld achter de voordeur en straatintimidatie. Voor een mogelijkheid om de cijfers internationaal te vergelijken zou in de vraagstelling aangesloten moeten worden bij internationale onderzoeken zoals van het Fundamental Rights Agency in de EU. [22]

62. Onderzoek interventies meerjarig

Er is geen duidelijk plan voor (meerjarige) onderzoeken naar de onderbouwing en effectiviteit van bestaande en/of door de overheid voorgestelde interventies. Er zou structureel meerjarig onderzoek moeten plaatsvinden naar programma's, campagnes en activiteiten op het gebied van voorkomen en aanpakken van gendergerelateerd geweld, zodat helder is welke interventies wel en niet werken, en zodat de interventies die effectief zijn uitgebouwd kunnen worden.

63. Stimuleer innovatie en ontwikkeling van aanpak

Voor Innovatie & Ontwikkeling is er geen centrale financiering. Centrumgemeenten zijn vaak niet bereid om hier middelen voor beschikbaar te stellen. Het is belangrijk om te blijven ontwikkelen, bijvoorbeeld op basis van onderzoek, zodat slachtoffers van gendergerelateerd geweld zo goed mogelijk geholpen worden en er voortdurend geleerd kan worden van en in de praktijk.

---

21 https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/victimasMortales/feminicidio/pdf/Otros_feminicidios_2022.pdf

22 http://fra.europa.eu/en/content/violence-against-women-survey-information

Deze inventarisatie van actiepunten is samengesteld door UN Women Nederland, ter gelegenheid van de Orange the World campagne van de Verenigde Naties tegen geweld tegen vrouwen en meisjes in 2023. Voor meer informatie, neem contact op met UN Women Nederland via **orange@unwomen.nl** of **contact@unwomen.nl**.

De Orange the World campagne wordt in Nederland gecoördineerd door UN Women Nederland in nauwe samenwerking met de Unie van Soroptimistclubs en Zonta Nederland, met als officiële samenwerkingspartners Inner Wheel, VVAO, YWCA, Veilig Thuis en Plan International.